

Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

---

10. Μετά τα Μνημόνια

Διαφάνειες Διάλεξης στο μάθημα
Διάρθρωση και Προβλήματα της
Ελληνικής Οικονομίας

Μετά τα Μνημόνια

Παρά τις αδυναμίες των προγραμμάτων προσαρμογής και τη μείωση των παραγωγικών της δυνατοτήτων, μετά το 2016 η ελληνική οικονομία έδειχνε να έχει εισέλθει σε μία περίοδο ήπιας ανάκαμψης. Επιπλέον, μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων των μνημονίων το 2018 και την αλλαγή κυβέρνησης με τις εκλογές του 2019, έδειχνε να υπάρχει μία μεγαλύτερη έμφαση σε αναπτυξιακές μεταρρυθμίσεις.

Σε αυτή ακριβώς τη συγκυρία εκδηλώθηκε στις αρχές του 2020 μία νέα διεθνής κρίση με την ταχεία εξάπλωση της πανδημίας του κορονοϊού (Covid-19). Η κρίση αυτή οδήγησε σε πρωτοφανείς περιορισμούς στις μετακινήσεις και στην οικονομική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο και μία βαθιά οικονομική ύφεση. Εκατομμύρια εργαζόμενοι άρχισαν να εργάζονται εξ αποστάσεως από τα σπίτια τους, καθώς έκλεισαν χώροι εργασίας, σχολεία και πανεπιστήμια, και χώροι εστίασης και ψυχαγωγίας.

Παρά τις μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, τη μεγάλη κοινωνική αναστάτωση και τη βαθιά ύφεση που προκλήθηκε τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, η κοινωνική και οικονομική ζωή εισήλθε σταδιακά σε μία περίοδο σταδιακής εξομάλυνσης, λόγω και της σχετικά ταχείας ανάπτυξης και χρήσης εμβολίων κατά του ιού, και οι οικονομίες, συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής, άρχισαν να ανακάμπτουν ήδη από το 2021.

Ολοκλήρωση των Μνημονίων και Κυβέρνηση Μητσοτάκη

Οι βουλευτικές εκλογές του 2019 διεξήχθησαν στις 7 Ιουλίου. Ήταν πρόωρες εκλογές, οι οποίες προκηρύχθηκαν από την κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα, μετά τις ήττες του κυβερνώντος κόμματος στις ευρωεκλογές και στις αυτοδιοικητικές εκλογές του ίδιου έτους. Είχε προηγηθεί η ολοκλήρωση της εφαρμογής του τρίτου μνημονίου τον Αύγουστο του 2018.

Στις εκλογές του 2019 επικράτησε η Ν.Δ με επικεφαλής τον Κυριάκο Μητσοτάκη, με ποσοστό 39,9% και 158 έδρες στη Βουλή. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α απέσπασε ένα ποσοστό 31,5% και 86 έδρες στη Βουλή. Η κατανομή των εδρών έγινε με ένα σύστημα ενισχυμένης αναλογικής το οποίο ενίσχυε το πρώτο κόμμα με 50 βουλευτές.

Οι πρώτες πρωτοβουλίες της νέας κυβέρνησης περιλάμβαναν φορολογικές ελαφρύνσεις, αναδιοργάνωση της κυβερνητικής λειτουργίας με την νομοθεσία για το επιτελικό κράτος η οποία συγκέντρωσε μεγάλο μέρος της κυβερνητικής πολιτικής στο γραφείο του πρωθυπουργού, την αναμόρφωση της νομοθεσίας για το πανεπιστημιακό άσυλο και μία αναθεώρηση του Συντάγματος. Η αναθεώρηση περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, αλλαγές όπως η αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από την απειλή διάλυσης της Βουλής και διεξαγωγή εκλογών, η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος των εκτός Επικρατείας πολιτών και η κατάργηση του περιορισμού στην κατά χρόνο αρμοδιότητα της Βουλής να ασκεί δίωξη για αδικήματα υπουργών. Επιπλέον, ψηφίσθηκε νέος εκλογικός νόμος (4654/2020) με τον οποίο επανήλθε ένα σύστημα ενισχυμένης αναλογικής, και ο οποίος θα αντικαθιστούσε μετά από μία εκλογική αναμέτρηση τον εκλογικό νόμο που είχε ψηφισθεί το 2016 από την κυβέρνηση Τσίπρα, και ο οποίος προέβλεπε ένα σύστημα απλής αναλογικής. Επίσης, λόγω και της όξυνσης των σχέσεων με την Τουρκία, προωθήθηκε ένα εκτεταμένο πρόγραμμα εξοπλισμών.

Από τις αρχές του 2020, η κυβέρνηση και ο κρατικός μηχανισμός αφοσιώθηκαν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς πανδημίας του κορονοϊού και στο ζήτημα της όξυνσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων, λόγω προκλήσεων από την Τουρκία στον Έβρο και το Αιγαίο και την υπογραφή ενός Τουρκολιβυκού μνημονίου που αμφισβητούσε την ελληνική θαλάσσια αποκλειστική οικονομική ζώνη (Α.Ο.Ζ).

Η Πανδημία του Κορονοϊού

Μετά την επέκταση της πανδημίας στη γειτονική Ιταλία και την μετάδοση της και στην Ελλάδα, η κυβέρνηση Μητσοτάκη κινήθηκε γρήγορα λαμβάνοντας αυστηρά περιοριστικά μέτρα για τις μετακινήσεις και τις συναθροίσεις, ενώ παράλληλα υλοποίησε και ένα γενναϊόδωρο πρόγραμμα ενίσχυσης των θιγομένων επαγγελματιών και επιχειρήσεων.

Ωστόσο, δεν θα μπορούσε να αποφευχθεί μια μεγάλη οικονομική ύφεση, η οποία προκλήθηκε από τους περιορισμούς στην παραγωγή και την κατανάλωση. Το 2020 το πραγματικό ΑΕΠ στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 9,3%, ενώ το 2019 είχε αυξηθεί κατά 1,9%. Στην ευρωζώνη η αντίστοιχη μείωση ήταν επίσης μεγάλη, 6,1% έναντι αύξησης κατά 1,5% το 2019.

Τόσο η οικονομική ύφεση που προκλήθηκε, όσο και το δημοσιονομικό κόστος των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης, οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την εκ νέου άνοδο του δημοσίου και εξωτερικού χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο. Μεταξύ 2019 και 2020 το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα ανέβηκε από το 183,2% στο 209,4% του ΑΕΠ.

Η κρίση, η οποία επηρέασε όλες τις χώρες, τελικά κινητοποίησε και την Ε.Ε να αναλάβει και κοινές οικονομικές και δημοσιονομικές πρωτοβουλίες. Αυτό ήταν σε αντίθεση με το τι συνέβη στην κρίση του 2010, όπου το κόστος της προσαρμογής είχε μετακυλισθεί σχεδόν αποκλειστικά στα εθνικά κράτη, και ιδιαίτερα στα κράτη της περιφέρειας της ευρωζώνης.

Έτσι, στις 21 Ιουλίου του 2020, το Συμβούλιο της Ε.Ε συμφώνησε σε μία δέσμη μέτρων για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, η οποία συνδύαζε το κλασικό Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (Π.Δ.Π) με ένα νέο προσωρινό πλέγμα μέτρων ύψους €750 δις, με σκοπό την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της κρίσης. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του ποσού κατευθύνθηκε στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Fund), ένα προσωρινό κοινοτικό δημοσιονομικό μηχανισμό, ύψους €672,5 δις. Τα κράτη-μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να καταρτίσουν εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας στα οποία εκτέθηκαν οι μεταρρυθμιστικές και επενδυτικές τους πρωτοβουλίες για τα έτη 2021-2023. Επιπλέον, τέθηκαν σε αναστολή οι περιορισμοί του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης αναφορικά με τα δημοσιονομικά ελλείμματα των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ.

Με την ενεργοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το οποίο αποδείχθηκε πολύ σημαντικό για την Ελλάδα, στην οποία κατανεμήθηκαν πάνω από 30 δισεκατομμύρια ευρώ, οι οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης αυτής υπήρξαν προσωρινές και βραχύβιες. Τόσο η ευρωπαϊκή όσο και η ελληνική οικονομία κατόρθωσαν να ανακάμψουν σχετικά σύντομα μετά και την ανακάλυψη και εκτεταμένη χρήση αποτελεσματικών εμβολίων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, μετά μια βαθιά ύφεση κατά το 2020.

Εκλογές του 2023

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη προχώρησε στην προκήρυξη νέων εθνικών εκλογών στις 21 Μαΐου του 2023, λίγο πριν τη συμπλήρωση της τετραετούς θητείας της. Οι εκλογές διεξήχθησαν με το σύστημα της απλής αναλογικής το οποίο είχε εισαγάγει η κυβέρνηση Τσίπρα με τον νόμο 4406/2016.

Πρώτο κόμμα ανεδείχθη η Ν.Δ με ποσοστό 40,8% και 146 έδρες, δεύτερο κόμμα ο ΣΥΡΙΖΑ με 20,1% και 71 έδρες, τρίτο κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ-ΚΙΝ.ΑΛ με 11,5% και 41 έδρες, τέταρτο κόμμα το Κ.Κ.Ε με 7,2% και 26 έδρες και πέμπτο η Ελληνική Λύση (Ε.Λ) με 4,5% και 16 έδρες.

Κανένα κόμμα δεν κατάφερε να συγκεντρώσει την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία για τον σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης, ενώ η διαδικασία των διερευνητικών εντολών από την Πρόεδρο της Δημοκρατίας αποδείχθηκε άγονη. Έτσι, σχηματίστηκε υπηρεσιακή κυβέρνηση που οδήγησε εκ νέου τη χώρα σε εκλογές στις 25 Ιουνίου 2023, με τον εκλογικό νόμο 4654/2020, ο οποίος προέβλεπε ένα σύστημα ενισχυμένης αναλογικής.

Στις εκλογές αυτές η Ν.Δ επιβεβαίωσε την υπεροχή της και λόγω της ενισχυμένης αναλογικής είχε σημαντική κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Με 45,6% κέρδισε 158 έδρες στη Βουλή. Τα ποσοστά του ΣΥ.ΡΙΖ.Α μειώθηκαν ακόμη παραπάνω, στο 17,8% με συνέπεια να περιοριστεί στις 47 έδρες. Στη Βουλή εισήλθαν επίσης το ΠΑΣΟ.Κ, το Κ.Κ.Ε, η Ελληνική Λύση, και τρία μικρότερα κόμματα.

Μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2023 ο Αλέξης Τσίπρας παραιτήθηκε από επικεφαλής του ΣΥΡΙΖΑ και η αξιωματική αντιπολίτευση εισήλθε σε μία φάση παρατεταμένης κρίσης. Επικεφαλής εξελέγη ο πρωτοεμφανιζόμενος Στέφανος Κασσελάκης, ενώ μετά την εκλογή του το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης διασπάστηκε. Αργότερα υπήρξε νέα διάσπαση λόγω της καθαίρεσης του Κασσελάκη, ο οποίος δημιούργησε νέο κόμμα.

Ως αποτέλεσμα των εθνικών εκλογών και της κρίσης της αξιωματικής αντιπολίτευσης, το πολιτικό σκηνικό στη χώρα μεταβλήθηκε ριζικά. Για πρώτη φορά από τη μεταπολίτευση, μια κυβέρνηση εισήλθε στη δεύτερη θητεία της ενισχυμένη τόσο εκλογικά όσο και πολιτικά. Επιπλέον βρέθηκε να αντιμετωπίζει μια αξιωματική αντιπολίτευση με βαθιά κρίση νομιμοποίησης η οποία δεν φαίνεται να αποτελεί αξιόπιστη εναλλακτική κυβερνητική λύση για τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, η πολιτική φθορά και αυτής της κυβέρνησης υπήρξε ταχεία.

Πανδημία, Ύφεση και Ανάκαμψη

Ποια ήταν όμως η εξέλιξη της οικονομίας μετά το τέλος των μνημονίων και την αλλαγή κυβέρνησης του 2019;

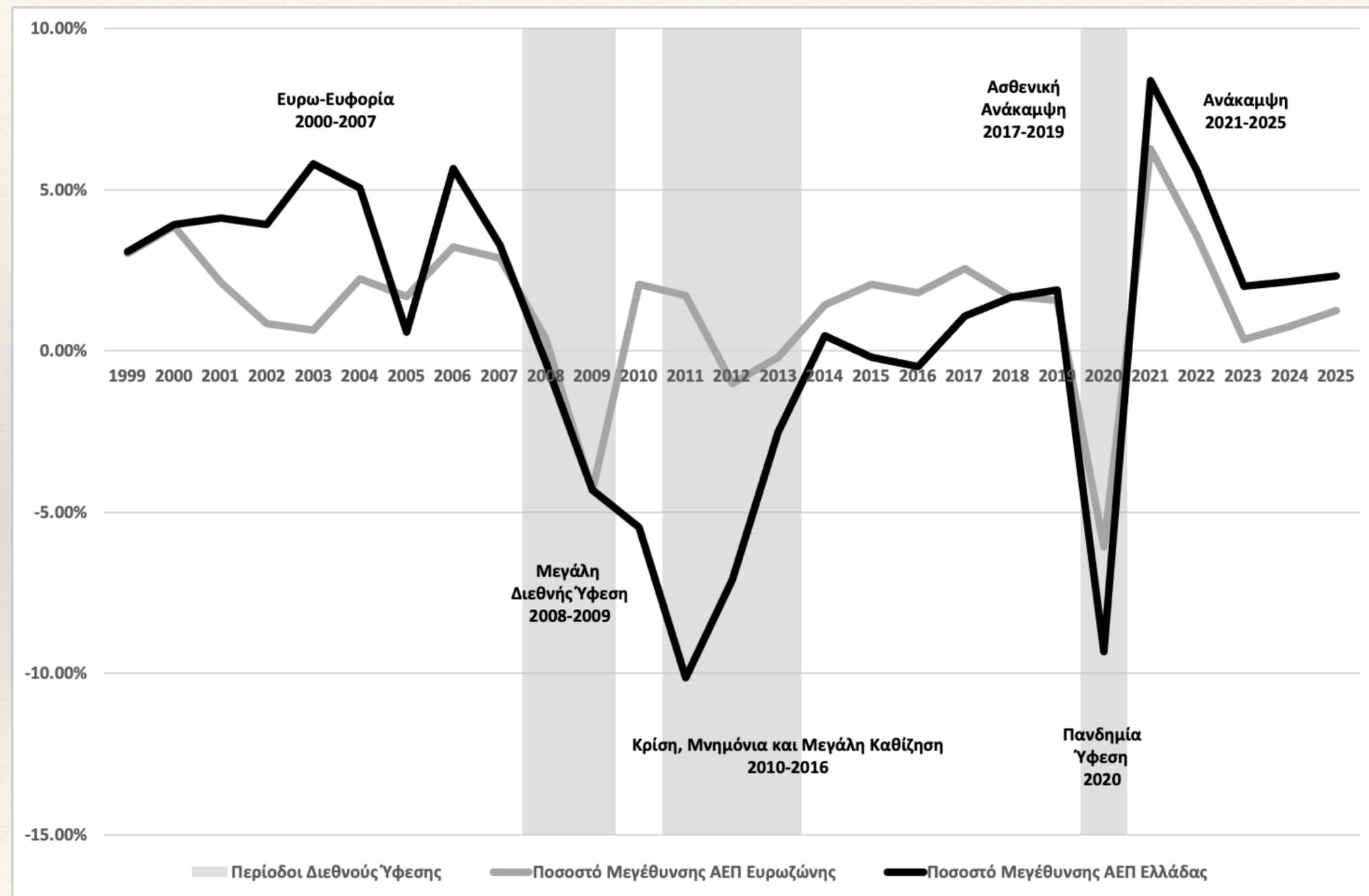
Η πανδημία του κορονοϊού προκάλεσε μία βαθιά ύφεση τόσο στην παγκόσμια όσο και στην ελληνική οικονομία. Η εξέλιξη του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ κατά την τελευταία εικοσιπενταετία παρίσταται στο γράφημα που ακολουθεί.

Από αύξηση κατά 1,9% το 2019, το πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδος το 2020 μειώθηκε κατά 9,3%. Ωστόσο, το 2021 ανέκαμψε, σημειώνοντας αύξηση κατά 8,4% και το 2022 αυξήθηκε περαιτέρω κατά 5,6%. Το 2023 και το 2024 ο ρυθμός μεγέθυνσης επιβραδύνθηκε στο 2,3%.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η μικρή διάρκεια της ύφεσης και η ταχεία ανάκαμψη οφείλονται τόσο στην ταχεία εφαρμογή ενός προγράμματος εμβολιασμών, στη δημοσιονομική και νομισματική χαλάρωση, αλλά και στους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Στην ευρωζώνη των 12, το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6,1% το 2020 και αυξήθηκε κατά 6,3% και 3,5% αντίστοιχα κατά το 2021 και το 2022. Κατόπιν υπήρξε επιβράδυνση, στο 0,4% και 0,8% κατά το 2023 και 2024 αντίστοιχα.

Ετήσιο Ποσοστό Μεγέθυνσης του Πραγματικού ΑΕΠ στην Ελλάδα και τη Ζώνη του Ευρώ, 1999-2025

Η Επάνοδος του Πληθωρισμού

Το 2022 σημειώθηκε αναζωπύρωση του πληθωρισμού τόσο διεθνώς όσο και στην ελληνική οικονομία. Η αναζωπύρωση του διεθνούς πληθωρισμού ήταν αποτέλεσμα της νομισματικής και δημοσιονομικής χαλάρωσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η οποία συνεχίστηκε και το 2021, αλλά και των δυσλειτουργιών που υπήρξαν στην παραγωγή πρώτων υλών και στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες.

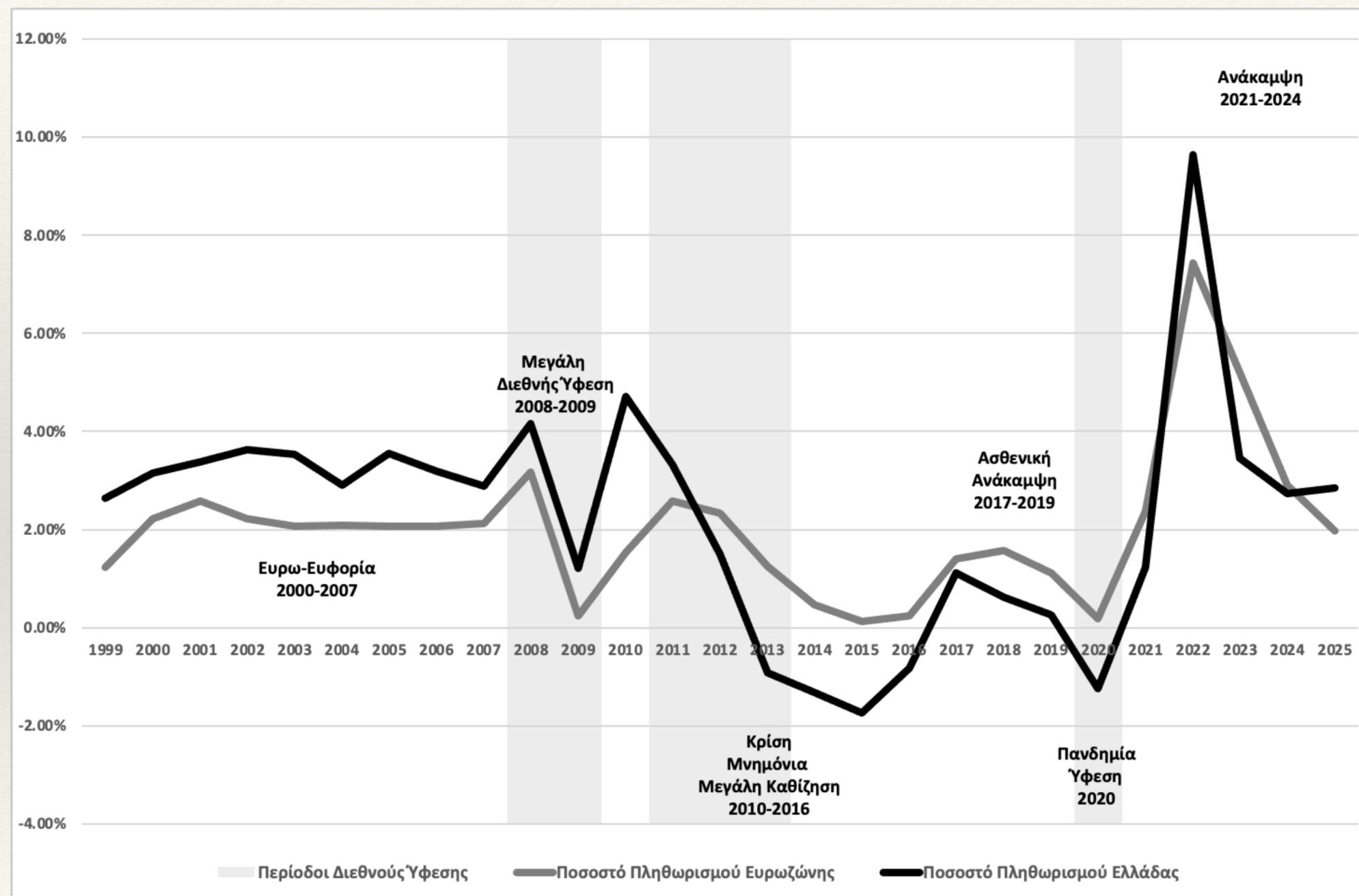
Επιπλέον, στις 24 Φεβρουαρίου του 2022, η Ρωσική Ομοσπονδία εισέβαλε στην Ουκρανία. Πολλές χώρες του Δυτικού κόσμου ανακοίνωσαν οικονομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας, οι οποίες επηρέασαν σημαντικά τόσο τη Ρωσία αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο. Η εισβολή οδήγησε στη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση στην ευρωπαϊκή ήπειρο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο με 6,7 εκατομμύρια Ουκρανούς πολίτες να εγκαταλείπουν τη χώρα και σχεδόν το 1/3 του πληθυσμού της Ουκρανίας να εκτοπίζεται. Η εισβολή προκάλεσε επίσης μεγάλες ελλείψεις σε τρόφιμα και βασικά αγαθά, κάτι που σε συνδυασμό με τις διεθνείς κυρώσεις κατά της Ρωσίας συνέβαλε στην άνοδο των τιμών των τροφίμων, του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, καθώς και πλήθους άλλων αγαθών, κάτι που συνέβαλε στην αναζωπύρωση του διεθνούς πληθωρισμού.

Ο ετήσιος πληθωρισμός στην Ελλάδα μεταξύ 2021 και 2022 οκταπλασιάστηκε, από το 1,2% στο 9,6%. Μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού σημειώθηκε σε όλη την ευρωζώνη, όπου ο μέσος πληθωρισμός αυξήθηκε από το 2,4% το 2021 στο 7,4% το 2022. Οι σχετικές εξελίξεις παρουσιάζονται στο επόμενο γράφημα.

Η αύξηση του διεθνούς πληθωρισμού οδήγησε ήδη από τα μέσα του 2022 τις κεντρικές τράπεζες των αναπτυγμένων οικονομιών στην υιοθέτηση μιας πιο περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, με διαδοχικές αυξήσεις των επιτοκίων. Η πολιτική αυτή οδήγησε στην επιβράδυνση της οικονομικής ανάκαμψης από την ύφεση του 2020, αλλά και σε σημαντικό περιορισμό του διεθνούς πληθωρισμού.

Τόσο στην ευρωζώνη όσο και στην Ελλάδα ο πληθωρισμός σημείωσε σημαντική πτώση από το 2023 και μετά, κάτι που συνεχίστηκε και μετά, το 2024 και το 2025.

Ετήσιο Ποσοστό Πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη Ζώνη του Ευρώ, 1999-2025

Η Συνεχιζόμενη Πτώση του Ποσοστού Ανεργίας

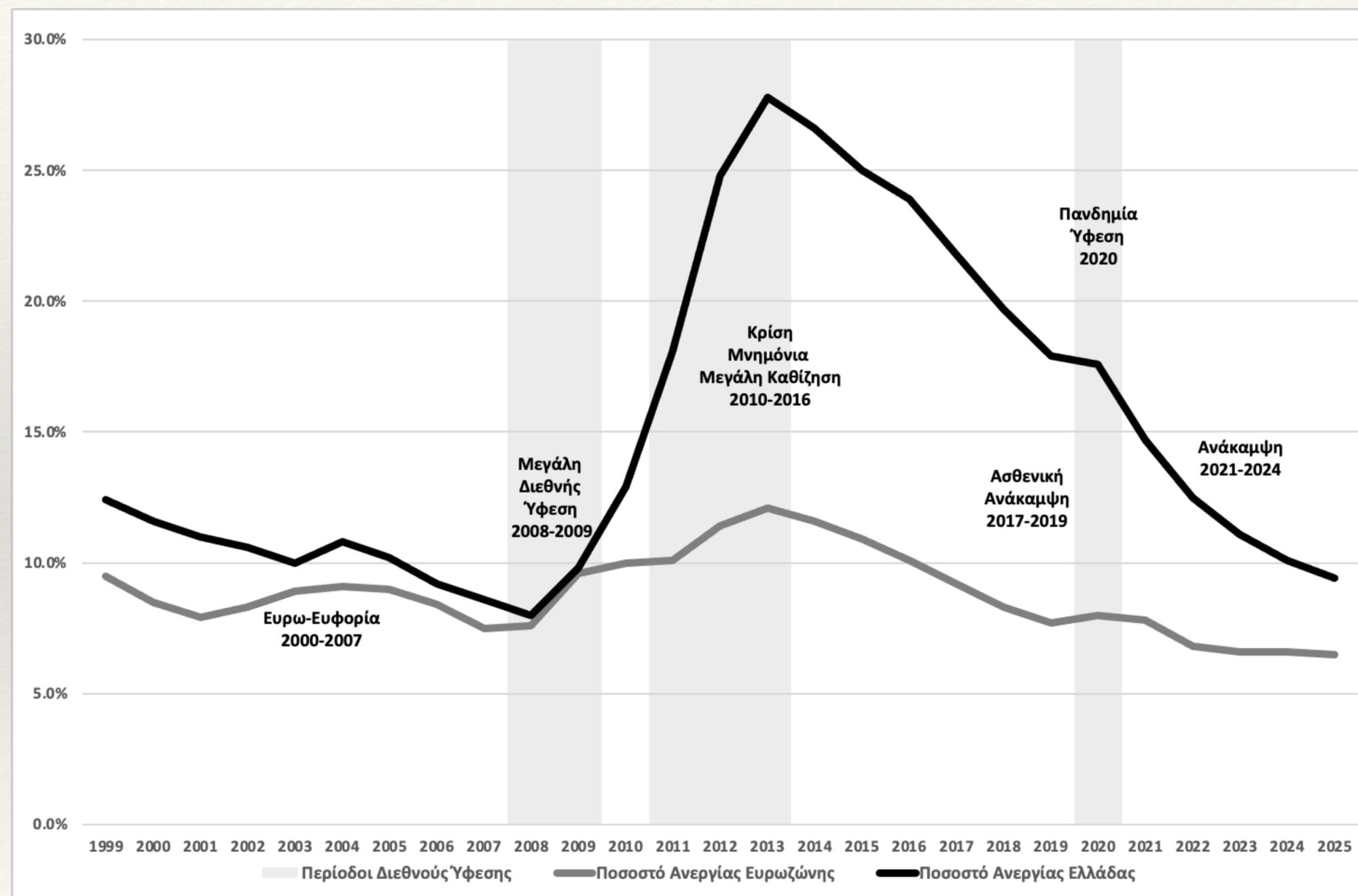
Το ευτύχημα είναι ότι λόγω της έγκαιρης αντίδρασης της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ, η πανδημία δεν είχε μονιμότερες επιδράσεις στην εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας. Στην μεν Ελλάδα η πτώση της ανεργίας απλώς επιβραδύνθηκε, στην δε ζώνη του ευρώ υπήρξε μία μικρή άνοδος η οποία αργότερα αντιστράφηκε. Ευτύχημα ήταν επίσης ότι η αντιπληθωριστική πολιτική της Ε.Κ.Τ δεν οδήγησε, έως το 2024, σε νέα ευρωπαϊκή ύφεση.

Ωστόσο, μετά το 2022, επιβραδύνθηκε η ανάκαμψη των οικονομιών της ευρωζώνης.

Το ποσοστό ανεργίας επανήλθε σε πτωτική τάση τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι σχετικές εξελίξεις παρουσιάζονται στο γράφημα που ακολουθεί.

Κατά την περίοδο της μεγάλης καθίζησης, το ποσοστό ανεργίας έφθασε το ανώτατο επίπεδο του, 28,1%, τον Αύγουστο του 2013. Έκτοτε η πορεία του υπήρξε πτωτική. Το 2019 είχε μειωθεί σε μέσα επίπεδα στο 17,9%. Η πτώση του επιβραδύνθηκε κατά το 2020, όταν σε μέσα επίπεδα διαμορφώθηκε στο 17,6%. Με την ανάκαμψη, από το 2021 και μετά, το ποσοστό ανεργίας επανήλθε στην πτωτική του πορεία, και το 2025 αναμένεται να διαμορφωθεί σε μέσα επίπεδα στο 9,4%.

Μέσο Ετήσιο Ποσοστό Ανεργίας στην Ελλάδα και τη Ζώνη του Ευρώ, 1999-2025

Δημοσιονομικές Εξελίξεις

Προσωρινές αποδείχθηκαν και οι δημοσιονομικές επιπτώσεις τόσο της πανδημίας όσο και της επιβράδυνσης της ανάκαμψης μετά το 2022. Στην Ελλάδα η πανδημία οδήγησε σε σημαντική αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και σε σημαντική άνοδο του χρέους της γενικής κυβέρνησης σε σχέση με το ΑΕΠ.

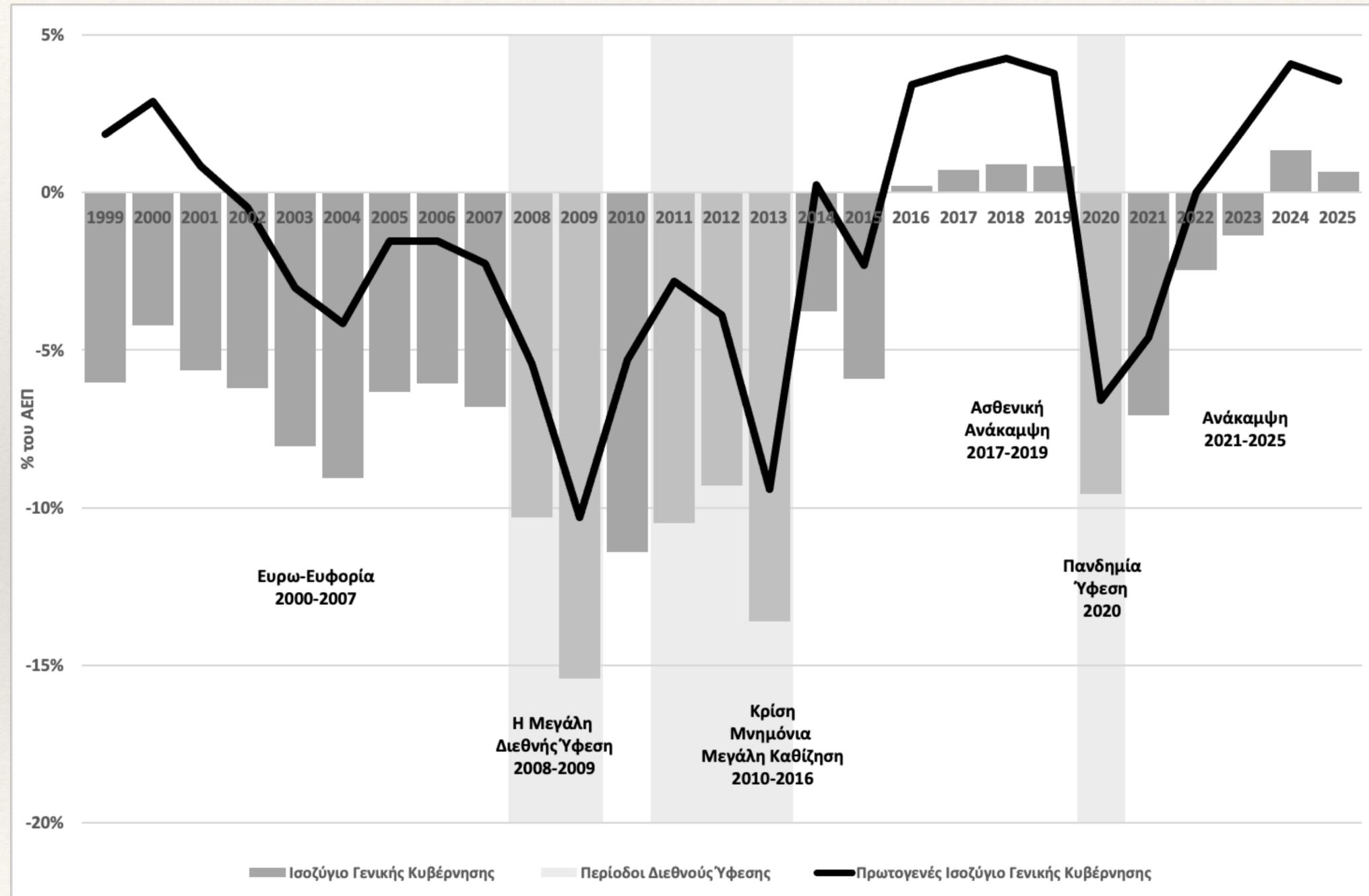
Το 2019, τόσο συνολικό όσο και το πρωτογενές ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης παρουσίαζαν πλεόνασμα. Το 2020 όμως τα πλεονάσματα μετατράπηκαν και πάλι σε ελλείμματα λόγω της ύφεσης και των δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας και των οικονομικών και κοινωνικών της επιπτώσεων. Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης κατά το 2020 διαμορφώθηκε στο 9,6% του ΑΕΠ, ενώ το πρωτογενές έλλειμμα στο 6,6%. Αυτό ήταν αποτέλεσμα τόσο της μεγάλης αύξησης των δημοσίων δαπανών που απαιτήθηκε για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας όσο και της μείωσης των εσόδων λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, λόγω της ταχείας ανάκαμψης κατά το 2021 και 2022, της ενίσχυσης από την Ε.Ε μέσω του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης και της βελτίωσης των φορολογικών εσόδων, το μεν έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης συρρικνώθηκε σημαντικά μετά το 2022, ενώ το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ εισήλθε και αυτό και πάλι σε πτωτική πορεία.

Οι σχετικές εξελίξεις παρατίθενται στα γραφήματα που ακολουθούν.

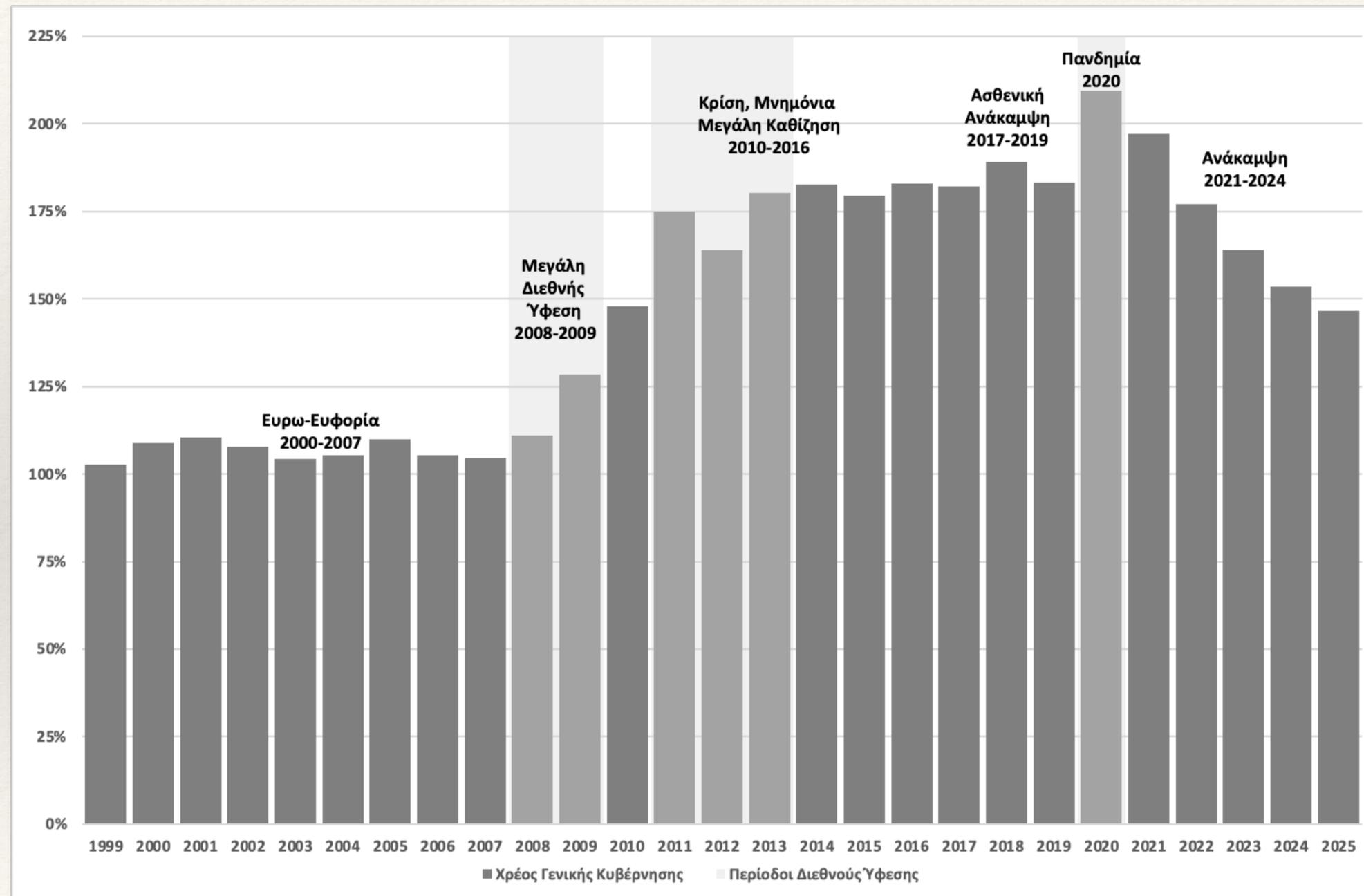
Από 9,7% του ΑΕΠ το 2020 και 7,1% του 2021, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μετατράπηκε σταδιακά σε πλεόνασμα κατά το 2024 και το 2025, ενώ από το 2023 το πρωτογενές ισοζύγιο είχε γίνει και πάλι πλεονασματικό.

Το δημόσιο χρέος, από 183,2% του ΑΕΠ το 2019, το 2020 διαμορφώθηκε στο 209,4% του ΑΕΠ. Έκτοτε ακολουθεί μία πτωτική πορεία και το 2025 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 146,6% του ΑΕΠ, πολύ χαμηλότερα από ό,τι το 2019. Στην πτωτική πορεία του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ συνέβαλε τόσο η μείωση των πρωτογενών ελλειμμάτων μετά την πανδημία, όσο και η ταχεία οικονομική ανάκαμψη των ετών 2021-2022. Συνέβαλε επίσης και η αναπάντεχα μεγάλη άνοδος του πληθωρισμού κατά το 2022, η οποία συνετέλεσε σε περαιτέρω αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ.

Συνολικό και Πρωτογενές Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης, 1999-2025

Ακαθάριστο Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης, 1999-2025

Η Επιδείνωση του Εξωτερικού Ισοζυγίου

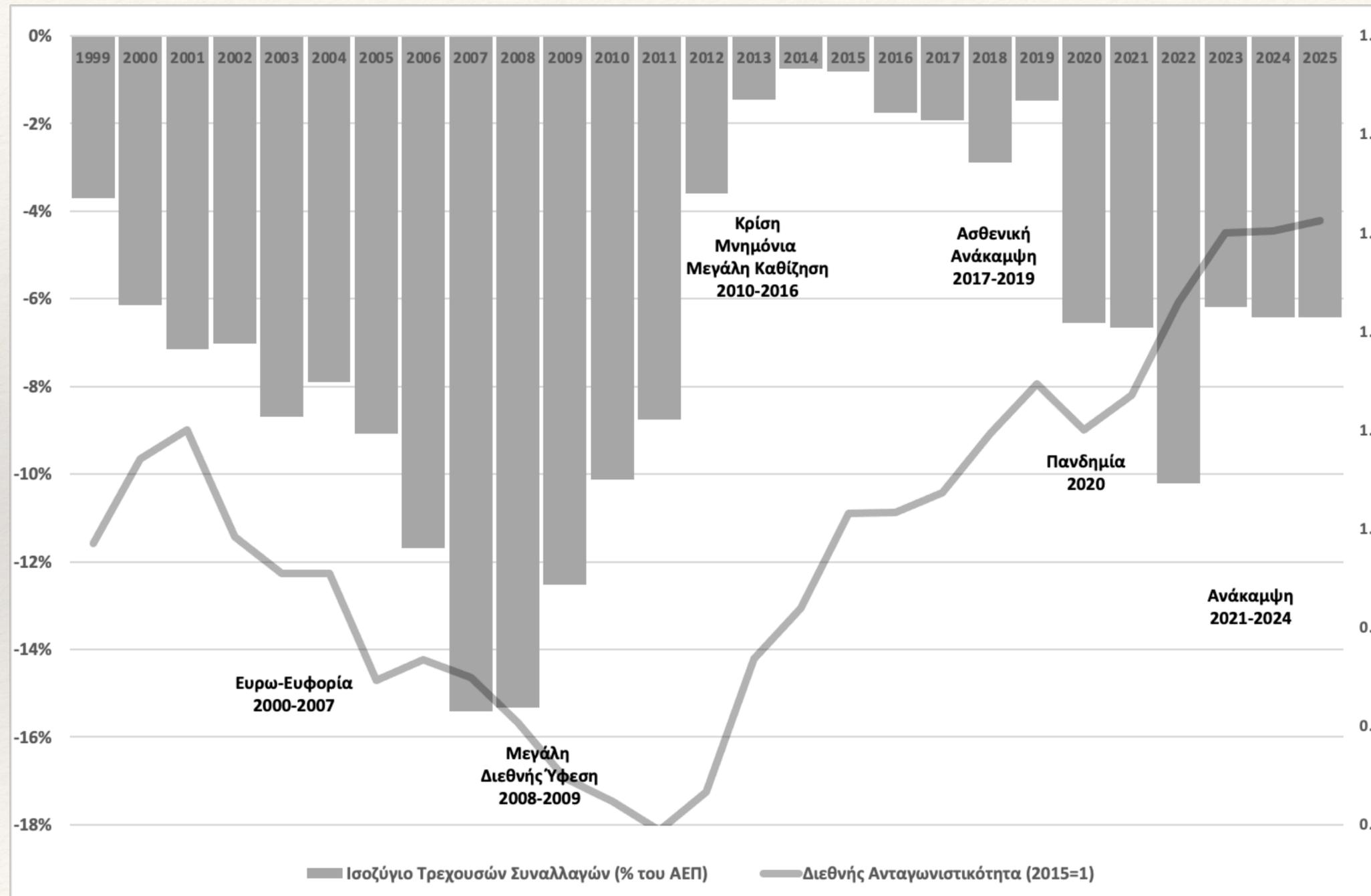
Εκεί όπου υπήρξε μονιμότερη επιδείνωση, τόσο κατά τη διάρκεια της πανδημίας όσο και κατά την ανάκαμψη από την ύφεση που δημιουργήθηκε, ήταν το εξωτερικό ισοζύγιο. Οι σχετικές εξελίξεις παρατίθενται στο γράφημα που ακολουθεί.

Ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μετά την εφαρμογή των προγραμμάτων των μνημονίων και τη μεγάλη καθίζηση της ελληνικής οικονομίας είχε μειωθεί σε επίπεδα της τάξης του 1,5-2,0% του ΑΕΠ, το 2020, λόγω της πανδημίας και της συνακόλουθης διεθνούς ύφεσης, διευρύνθηκε στο 6,5% του ΑΕΠ.

Με την ανάκαμψη το 2021 παρέμεινε στα ίδια περίπου επίπεδα (6,7% του ΑΕΠ), αλλά το 2022 διευρύνθηκε εκ νέου στο 10,2% του ΑΕΠ, ίσως λόγω και των επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία και της επιβράδυνσης των ευρωπαϊκών οικονομιών. Έκτοτε εισήλθε σε πτωτική πορεία, αλλά το 2025 προβλέπεται να παραμένει στα επίπεδα του 6,4% του ΑΕΠ, και αυτό παρά τη συνεχιζόμενη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, όπως μετράται από το αντίστροφο της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας.

Για μία ακόμη φορά στις πρόσφατες δεκαετίες, το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου αναδεικνύεται ως η αχίλλειος πτέρνα της ελληνικής οικονομίας.

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Διεθνής Ανταγωνιστικότητα, 1999-2025

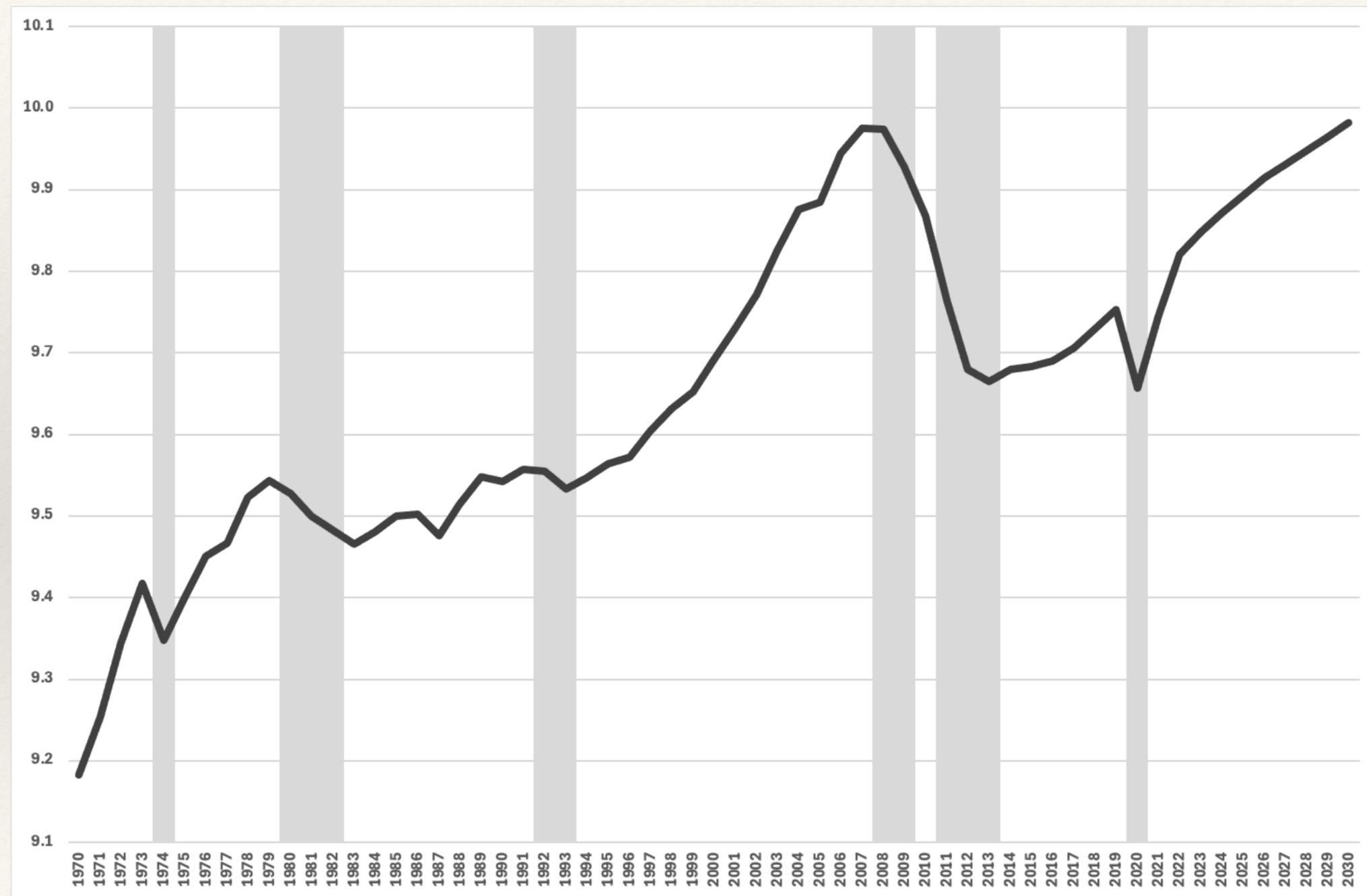

Μεσοχρόνιες Προοπτικές: Οικονομική Ανάπτυξη

Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις του ΔΝΤ, του Οκτωβρίου 2025, για την εξαετία 2025-2030, ο προβλεπόμενος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ είναι μόνο 1,7%. Ακόμη και το 2030, το πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδας προβλέπεται ότι θα είναι μόλις 222,9 δισ. ευρώ του 2020, έναντι 237,2 δισ. κατά το 2007, πριν από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και την κρίση χρέους του 2010. Είκοσι χρόνια μετά τις δίδυμες κρίσεις, το πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδας προβλέπεται να παραμένει 7% κάτω από το προ κρίσης επίπεδο.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αναμένεται να ξεπεράσει το προ κρίσης επίπεδο μόλις το 2030, όταν προβλέπεται να φτάσει τα 21636 ευρώ του 2020, ελάχιστα υψηλότερο από το ανώτατο επίπεδο του το 2007 (21493 ευρώ του 2020).

Το Πραγματικό Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ, 1970-2030

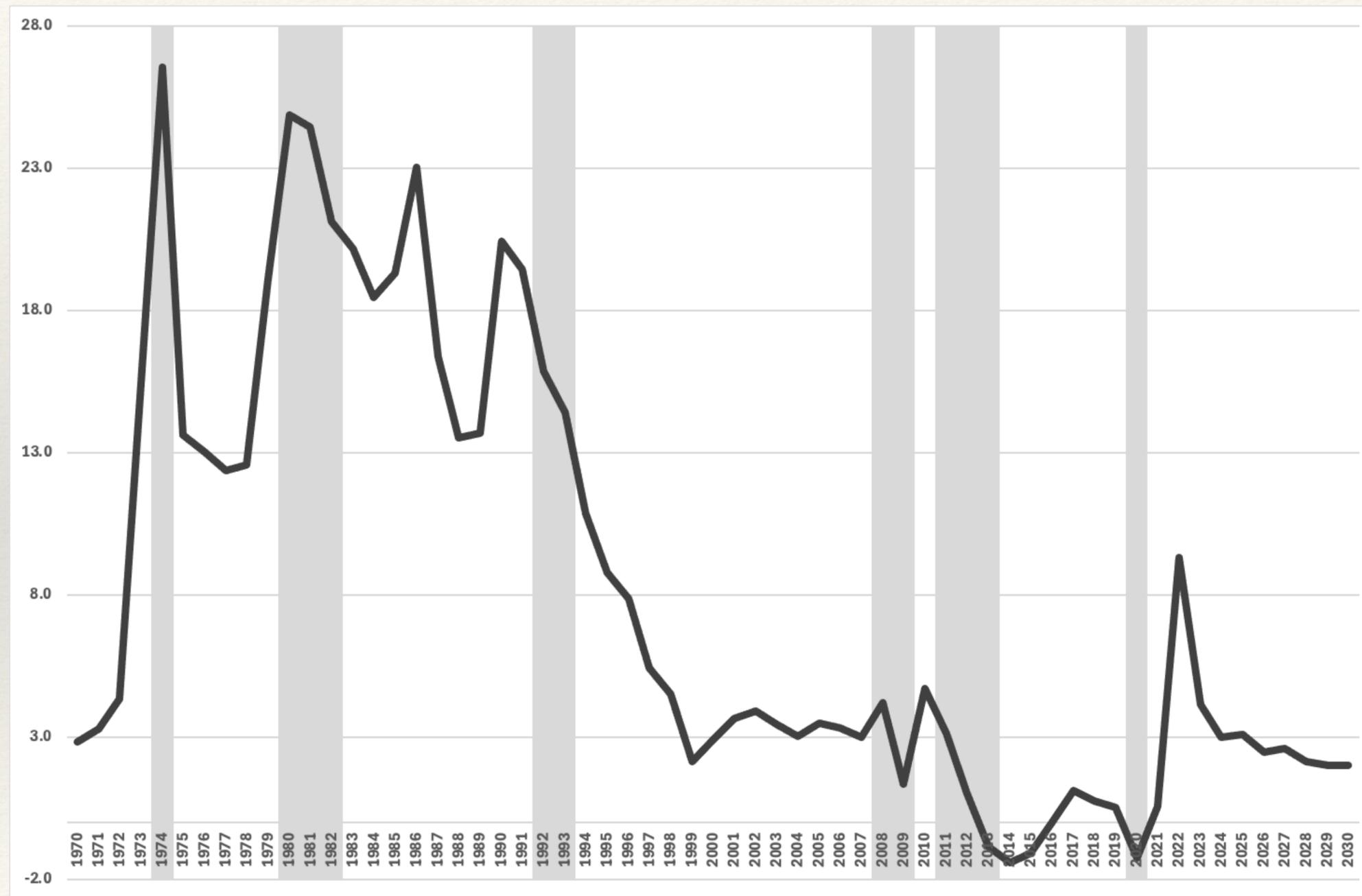
Μεσοχρόνιες Προοπτικές: Πληθωρισμός και Ανεργία

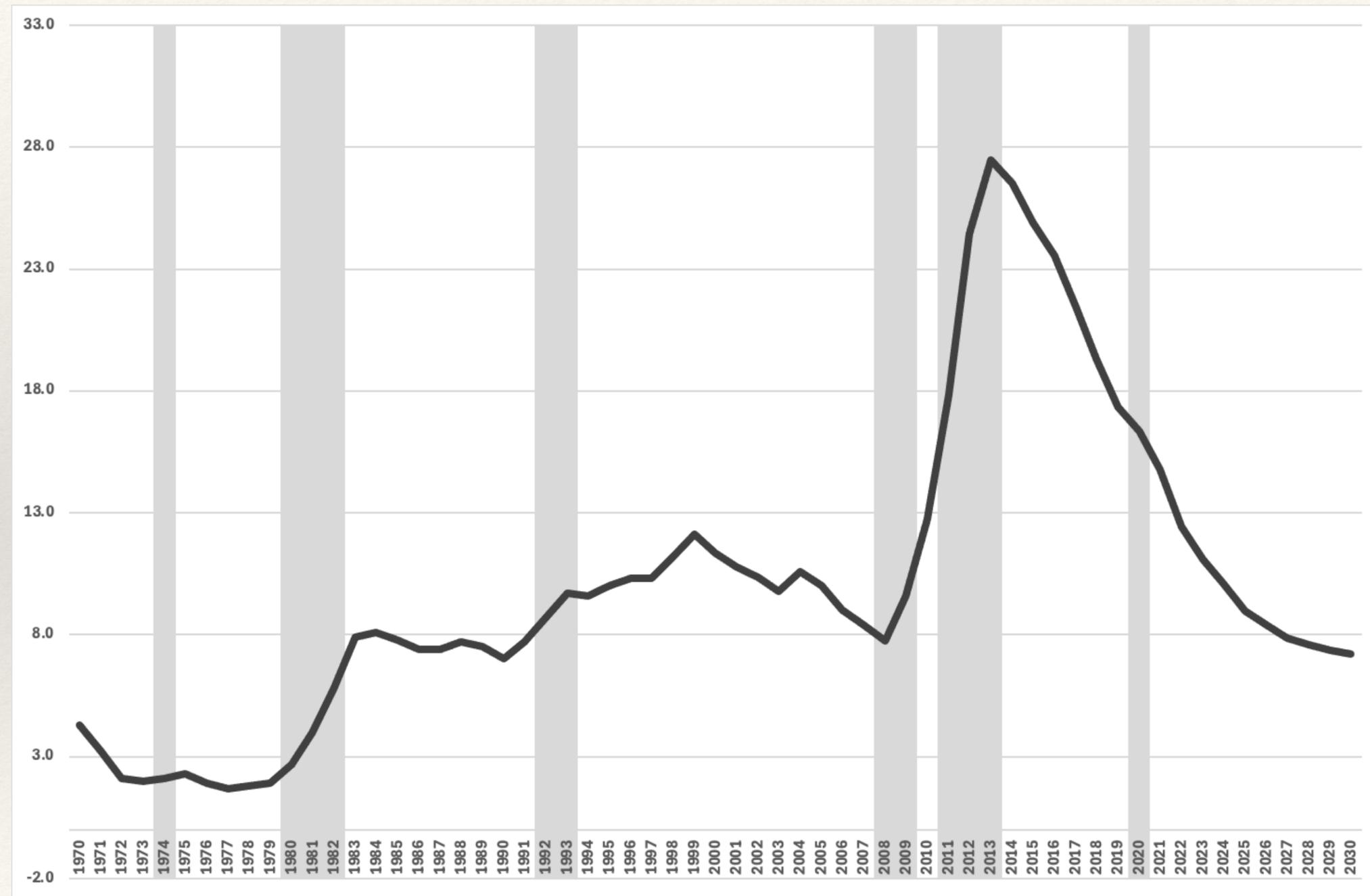
Ο πληθωρισμός, μετά την έξαρση του 2022, και την αποκλιμάκωση που ακολούθησε, αναμένεται να παραμείνει χαμηλός, λόγω της περιοριστικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Από 9,3% κατά το 2022, ο μέσος πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί στο 3,1% κατά το 2025 και να σταθεροποιηθεί στα επίπεδα του 2,0% από το 2028 έως το 2030.

Λόγω της διατήρησης θετικών, αν και χαμηλών, ρυθμών ανάπτυξης, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να συνεχίσει την πτωτική του τάση, η οποία ενισχύεται και από τις δημογραφικές εξελίξεις. Από 27,5% του εργατικού δυναμικού κατά το 2013, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στο 9,0% κατά το 2025 και να συνεχίσει να αποκλιμακώνεται έως το 2030, όταν αναμένεται να πέσει κάτω κοντά στο 7%.

Το Ποσοστό Πληθωρισμού, 1970-2030

Το Ποσοστό Ανεργίας 1970-2030

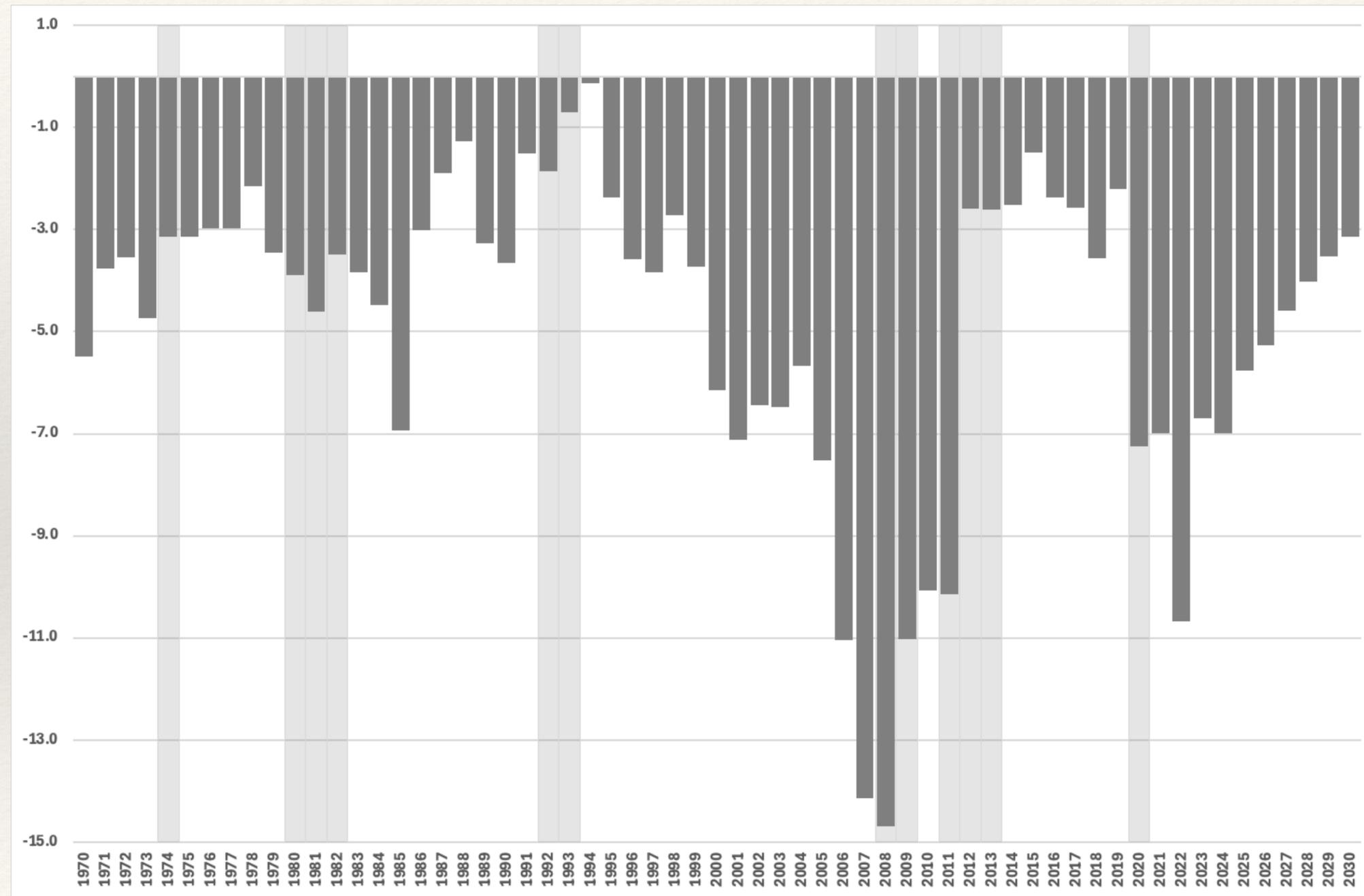
Μεσοχρόνιες Προοπτικές: Εξωτερικό Ανισοζύγιο

Η σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά τη διάρκεια της πανδημίας και η περαιτέρω διεύρυνση του από τη στιγμή που η ελληνική οικονομία άρχισε να ανακάμπτει από τη βαθιά ύφεση του 2020 είναι η πιο σαφής ένδειξη των διαρθρωτικών αδυναμιών που συνεχίζουν να μαστίζουν την ελληνική οικονομία.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να διαμορφωθεί στο 5,8% του ΑΕΠ το 2025, από 10,7% του ΑΕΠ το 2022. Στη συνέχεια προβλέπεται ότι θα συνεχίσει να μειώνεται, αλλά προβλέπεται να παραμείνει πάνω από το 3% του ΑΕΠ έως και το 2030

Πρόκειται για μια πολύ ανησυχητική εξέλιξη, καθώς η κυριότερη αιτία της κρίσης δανεισμού του 2010 και της μεγάλης καθίζησης που ακολούθησε ήταν η ταχεία συσσώρευση εξωτερικού χρέους μέσω των επίμονων ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, 1970-2030

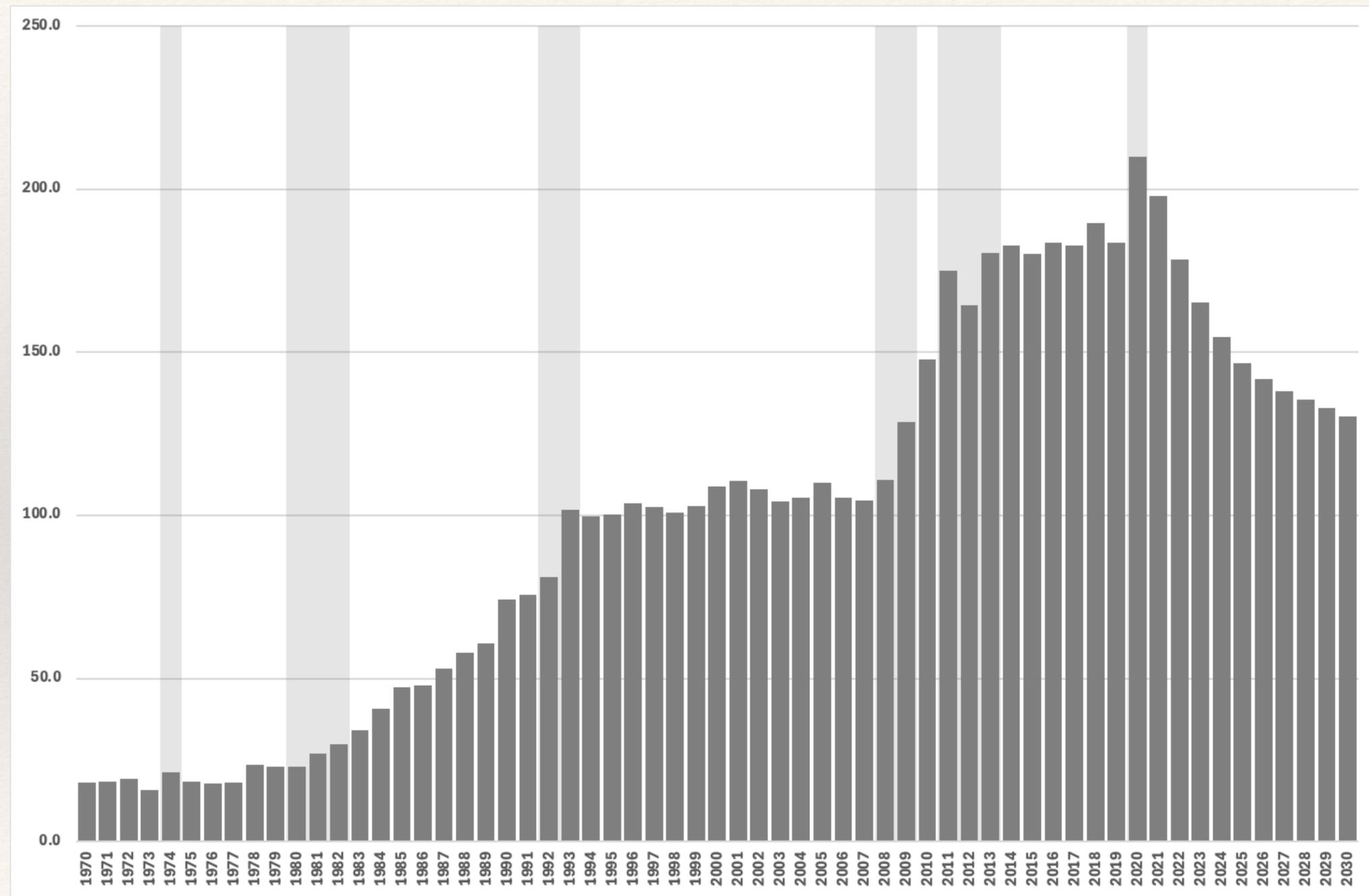

Μεσοχρόνιες Προοπτικές: Το Δημόσιο Χρέος

Για την Ελλάδα, μετά την αναδιάρθρωση του χρέους της το 2012, οι άμεσοι κίνδυνοι από ενδεχόμενη νέα διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση είναι περιορισμένοι. Μέχρι το 2032, το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας θα φέρει σχετικά χαμηλά επιτόκια, λόγω της αναδιάρθρωσης του 2012. Για το λόγο αυτό άλλωστε πραγματοποιήθηκε και η μετάβαση στην επενδυτική βαθμίδα για τα ελληνικά ομόλογα. Ωστόσο, λίγες από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας έχουν αντιμετωπιστεί και η αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ απέχει πολύ από το να είναι ικανοποιητική.

Μετά από την σταθεροποίηση του στα επίπεδα του 180% του ΑΕΠ στην περίοδο μετά το 2015, το δημόσιο χρέος αυξήθηκε σημαντικά το 2020, λόγω της δημοσιονομικής χαλάρωσης και της ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία. Ανέβηκε από το 183,7% του ΑΕΠ το 2019 στο 209,9% του ΑΕΠ το 2020. Έκτοτε αποκλιμακώνεται. Από 209,9% του ΑΕΠ κατά το 2020, το 2025 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 146,7% του ΑΕΠ. Η αποκλιμάκωση αναμένεται να συνεχιστεί και το 2030 το ποσοστό του χρέους της γενικής κυβέρνησης στο ΑΕΠ να φθάσει το 130%. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτό το ποσοστό το δημόσιο χρέος είναι σημαντικά υψηλότερο από ότι ήταν την περίοδο πριν το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008.

Το Δημόσιο Χρέος 1970-2030

Προκλήσεις της Οικονομικής Πολιτικής

Μεσοπρόθεσμα, το πρόβλημα της ενίσχυσης της οικονομικής ανάκαμψης μέσω της βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, καθώς και το πρόβλημα της ταχείας αποκλιμάκωσης του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ, αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες προκλήσεις της οικονομικής πολιτικής.

Το πως μπορούν να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις είναι κάτι που θα μας απασχολήσει στις επόμενες διαλέξεις.